

Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeklerinin Erciyes Üniversitesi Öğrencilerine Adaptasyon, Geçerlilik Ve Güvenirlilik Çalışması

Öz

Bu çalışmanın amacı, Williams (2006) tarafından geliştirilen Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeklerinin Türkçeye geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının gerçekleştirilmesidir. Söz konusu ölçek dijitalleşme süreçlerinin ortaya çıkardığı yeni toplumsal pratikleri ele alması nedeniyle önemlidir. Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için daha önce adaptasyon çalışması işletme sahipleri ve çalışanlara yönelik gerçekleştirilmiştir (Mumcu vd., 2023). Ancak her iki ölçeğin birlikte kullanılmasını gerektiren çalışmalar açısından ölçeklerin farklı özellikteki popülasyonlarda güvenilirlik ve geçerliliğinin birlikte sınanması gerekmektedir. Bu çerçevede, ölçek adaptasyon çalışmalarındaki klasik adımların uygulanmasının ardından Erciyes Üniversitesi öğrencilerine anket uygulanmıştır. Toplam 406 katılımcı için gerçekleştirilen analizlerde, öncelikle ilk katılım gösteren 150 kişilik öğrenci grubuna Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Gerçekleştirilen AFA, Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için orijinal ölçekte yer alan iki faktörlü yapıya uygun bir faktör yükü dağılımı bulunduğunu göstermiştir. Ardından gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizlerinde (DFA) her iki ölçeğe ait maddelerin faktör yükleri 0,57 ile 0,87 arasında değişmiştir. DFA çerçevesinde χ^2/sd , RMR, GFI, AGFI, CFI, TLI, RMSEA uyum indeksleri incelenmiş, ölçeklerin aldıkları uyum iyiliği değerlerinin literatürde yer alan kabul edilebilir uyum iyiliği değerleri içerisinde ya da bu değerlere oldukça yakın olduğu bulgulanmıştır. Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçekleri için yapılan DFA neticesinde, orijinal ölçekte bulunan iki boyutlu yapı doğrulanmıştır. Sonuç olarak, Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeklerinin üniversite öğrencilerine uygulanabilecek güvenilir ve geçerli ölçme araçları oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyal sermaye, Ölçek, Adaptasyon, Geçerlilik, Güvenirlilik.

ADAPTATION, VALIDITY, AND RELIABILITY STUDY OF THE OFFLINE AND ONLINE SOCIAL CAPITAL SCALES FOR ERCİYES UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

This study aims to conduct a validity and reliability study of the Offline and Online Social Capital Scales developed by Williams (2006) in Turkish. The scale is important because it addresses new social practices through digitalization processes. Previous adaptation study for the Online Social Capital Scale targeted business owners and employees (Mumcu et al., 2023). However, for studies requiring both scales, it is necessary to test the reliability and validity of the scales in populations with different characteristics. Following the

application of the classical steps in scale adaptation studies, a survey was administered to Erciyes University students. In the analyses conducted for 406 participants, Exploratory Factor Analysis (EFA) was first applied to a group of 150 students who participated first. The conducted EFA revealed that the Offline and Online Social Capital Scale's factor loadings align with the original scale's two-factor structure. In the subsequent Confirmatory Factor Analyses (CFA), the factor loadings for the items of both scales ranged between 0.57 and 0.87. Within the framework of CFA, the χ^2/df , RMR, GFI, AGFI, CFI, TLI, and RMSEA fit indices were examined, and it was found that the fit values obtained by the scales were within or very close to the acceptable fit values in the literature. As a result of the DFA conducted for the Offline and Online Social Capital Scales, the two-dimensional structure found in the original scale was confirmed. In conclusion, it was determined that the Offline and Online Social Capital Scales are reliable and valid measurement tools that can be applied to university students.

Keywords: Social capital, Scale, Adaptation, Validity, Reliability.

Giriş

Sosyal sermaye, modern toplumsal yaşamda bireylerin ve toplumların iletişim ve ilişki ağlarına odaklanan bir kavramdır. Field (2008), sosyal sermaye teriminin günlük yaşamda içinde bulunduğumuz topluluklar, paylaşılan değerler ve güvenin kaynaklarını tanımladığını, sosyal uyum ve topluluk değerlerindeki düşüşün açıklaması olarak siyaset ve sosyoloji disiplinleri tarafından yaygın olarak ele alındığını ifade etmiştir. Ona göre, kavramın sosyal bilimler alanında yaygınlaşmasında bilhassa Bourdieu, Coleman ve Putnam gibi isimlerin çalışmaları önem arz etmektedir.

Bu paralelde, kavrama ilişkin farklı çıkarımlar yapmayı mümkün kılan kuramsal perspektifler bulunmaktadır. Sosyal sermaye, bulunduğu toplumsal birim, kullanım biçimi, unsurları gibi noktalarda farklı şekillerde yorumlanagelmış ve tanımlanmış bir kavramdır (Adam & Rončević, 2003; Dolfsma & Dannreuther, 2003; Edwards & Foley, 1997). Sosyal sermayeye ilişkin literatürde en yaygın olarak kullanılan ayrımın, bağlayıcı (bonding) ve köprü kuran (bridging) sosyal sermaye şeklinde olduğu söylenebilir. Burada sosyal sermaye dışsal/köprü kuran, içsel/bağlayıcı ya da her iki faktörün bir arada ele alındığı tanımlamalarla açıklanmaktadır (Adler & Kwon, 2002). Bunlara ilave olarak, literatürde bireylerin kendilerinden farklı statülere sahip kişi ya da yapılarla kurdukları ilişkileri vurgulayan bağlantı kurucu/dikey sosyal sermaye (*linking social capital*) kavramı da köprü kuran sosyal sermayenin bir parçası olarak yorumlanmaktadır (Woolcock, 2001).

Bağlayıcı (içsel) sosyal sermaye; insanların gruplar ve örgütlerde ortak amaçlar için birlikte çalışabilme yeteneği (Fukuyama, 1995), grup üyeleri arasında paylaşılan belirli bir dizi enformel değer veya normun varlığı (Fukuyama, 1997), iletişim ağları, normlar, toplumsal güven gibi ortak fayda için koordinasyonu ve iş birliğini kolaylaştıran toplumsal örgütlenmenin özellikleridir (Putnam, 1995). Bu bağlamda bağlayıcı sosyal sermaye, genellikle aile ve arkadaşlar gibi yakın sosyal ilişkileri içeren, maddi ve manevi destek sağlayan ve daha içe dönük ve koruyucu karaktere sahip benzer geçmiş ve ilgi alanlarına sahip kişiler arasında gelişen güçlü ilişkiler olarak tanımlanır. Bağlayıcı sosyal sermaye, üyeler arasında yüksek ilişki yoğunluğuna sahip ağları ifade eder; burada, ağa ait olan bireylerin çoğu, hatta hepsi, birbirlerini tanıdıkları ve birbirleriyle sık sık etkileşime girdikleri için birbirine bağlıdır (Claridge, 2018).

Köprü kuran (dışsal) sosyal sermaye, aktörlerin belirli toplumsal yapılardan elde ettikleri ve sonra çıkarlarına uygun olarak kullandıkları bir kaynaktır (Baker, 1990; Coleman, 1988). Karşılıklı tanıdıklık ya da tanınmanın az ya da çok kurumlaşmış ilişkilerinden oluşan kalıcı bir ağa sahip olmaya dayalı, fiili ya da potansiyel kaynakların toplamıdır (Bourdieu, 2018). Köprü kuran sosyal sermaye, sosyal gruplar içinde olan ve insanların ortak bir kimlik ve aidiyet duygusu hissettiği yoğun ağlarla karakterize edilen bağlayıcı sosyal sermayeden farklıdır (Pinto, 2006). Köprü kuran sosyal sermaye, insanları ırk, sınıf veya din gibi toplumu sınıflandıran kategoriler üzerinden birbirine bağlayan bağlantıları tanımlayan bir sosyal sermaye türüdür. Topluluklar, gruplar veya organizasyonlar arasında 'köprü' kuran

ilişkilerdir (Claridge, 2018).

Ayrıca, sosyal sermayenin ele alındığı perspektife göre çok çeşitli türlere ve kategorilere ayrıldığı bir literatürden ve literatüre dayalı olarak geliştirilmiş ölçüm araçlarından söz etmek mümkündür.

Uluslararası literatürde sosyal sermayenin ölçülmesine ilişkin önemli ölçek geliştirme çalışmaları yer almaktadır. Chen ve arkadaşları (2009) sağlık ve davranışsal araştırmalara yönelik bağlayıcı ve köprü kuran boyutlarından oluşan bir kişisel sosyal sermaye ölçeği geliştirmiştir. Fandiño vd. (2015) Nahapiet ve Ghosal (1998)'ın sosyal sermaye modeline dayalı olarak örgütsel sosyal sermaye ölçeği geliştirmiştir. Meek ve arkadaşları (2019) çevrimiçi marka topluluklarında sosyal sermaye ölçeğini literatüre katmıştır. Forsell vd. (2022) sosyal sermayeyi rekreasyon ve spor kulüplerinde ölçmeye yönelik bir araç geliştirmişlerdir.

Türkçe literatürde ise sosyal sermayenin ölçülmesine yönelik çalışmalar genellikle diğer toplum ve kültürlerden çeşitli hedef kitlelere yönelik adaptasyon çalışmaları şeklindedir. Polatcan (2018) öğretmenlere yönelik sosyal sermaye ölçeği geliştirmiştir. Beş faktörlü yapıya sahip olan ölçek; bağlılık, sosyal etkileşim, güven, katılım ve kültürel bellek boyutlarından oluşmaktadır. Ardahan ve Ezici (2014), Huang (2009) tarafından ilköğretim öğrencilerine yönelik geliştirilen sosyal sermaye ölçeğinin adaptasyon çalışmasını gerçekleştirmiştir. Ölçek; iyi ebeveyn ilişkisi, arkadaşlardan yardım isteme, sosyal problemlere duyarlılık ve öğretmenden yardım isteme faktörlerinden oluşmaktadır. Yeşildal vd. (2022) Hemşirelikte Sosyal Sermaye Ölçeği'nin adaptasyon çalışmasını yapmıştır. Norikoshi vd. (2020) tarafından geliştirilen orijinal ölçeğin adaptasyon çalışması sonucunda, 3 alt boyut ve 14 maddeden oluşan Türkçe ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mumcu vd. (2022), Hernández-Carrión vd. (2017) tarafından geliştirilen girişimcilere yönelik sosyal sermaye ölçeğinin uyarlama çalışmasını gerçekleştirmiştir. Mumcu vd. (2023), Williams (2006)'ın geliştirdiği Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği'nin çalışanlar ve işletme sahiplerine yönelik adaptasyon çalışmasını gerçekleştirmiştir. Akyürek (2021), Kouvonen vd. (2006) tarafından geliştirilen tek boyutlu sosyal sermaye ölçeğinin adaptasyonunu kamu çalışanlarına yönelik uygulamıştır. Şentuna ve Çakı (2020) ise Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği geliştirmişlerdir. Ölçek; Komşu Sermayesi, Semt Sermayesi, Mali Sermaye, Sivil Toplum Sermayesi, Aile Sermayesi ve Güven Sermayesi şeklinde altı alt boyuttan oluşmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Williams (2006) tarafından geliştirilen Çevrimiçi ve Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeklerinin Erciyes Üniversitesi Öğrencileri örnekleminde adaptasyon, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmektir. Söz konusu ölçeklerin, uluslararası literatürde yaygın olarak kullanılan ölçeklerden olması nedeniyle farklı popülasyonlar aracılığıyla Türk dili ve kültürüne adaptasyonu önem taşımaktadır. Ayrıca Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin dijital alandaki sosyal ilişkilere de odaklanan sınırlı sayıdaki ölçeklerden biri olması, adaptasyon çalışmasının önemini arttırmaktadır. Mumcu vd. (2023) çalışmalarında çevrimiçi sosyal sermaye ölçeğinin adaptasyonunu işletme sahipleri ve çalışanlara yönelik olarak gerçekleştirmiştir. Ancak ilgili çalışmalarda birlikte kullanılmak üzere çevrimdışı sosyal sermaye ölçeğinin adaptasyon çalışmasının da gerçekleştirilmesi ve ölçeklerin farklı örneklem gruplarına yönelik geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çalışmanın bu yönüyle önemli bir boşluğu ve eksikliği tamamlaması ve konuyla ilgili gerçekleştirilecek çalışmalarda ihtiyaç duyulabilecek kıymetli bir ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini ortaya koyması beklenmektedir.

A. YÖNTEM

Bu çalışma, nicel araştırma deseninde betimsel ve ilişkisel tarama modeline uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın amacı Williams (2006) tarafından geliştirilen Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeklerinin Türkçeye uyarlanması ve geçerlilik güvenilirlik analizlerini gerçekleştirilmesidir. Elektronik posta yoluyla ölçeğin kullanımıyla ilgili ölçek sahibi bilgilendirilmiş

ve izin alınmıştır. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formunda orijinal ölçeğe sadık kalınarak, katılımcıların 5'li likert tipinde sunulan seçeneklerden kendilerine en uygun olanı işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcılara sunulan yanıtlar; Hiç katılmıyorum (1), Kısmen katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Kısmen katılıyorum (4), Tamamen Katılıyorum (5) şeklindedir. Araştırma ölçek adaptasyon sürecinde önerilen klasik adımlara (dil geçerliliği, ön uygulama, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri) (Beaton vd., 2000) uygun şekilde yapılandırılmıştır.

1. Dil geçerliliği

Çalışmaya ilişkin dil geçerliliği sürecinde izlenen adımlar, aşağıdaki başlıklarda aşamalar halinde açıklanmaktadır.

1.1. Williams'ın Orijinal Çalışması

Williams (2006) tarafından geliştirilen Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçekleri, bağlayıcı ve köprü kuran alt boyutlarından oluşmaktadır. Her bir alt boyutta 10 madde yer almakta ve toplam 20 madde içermektedir. Çevrimdışı ve Çevrimiçi versiyonların her biri için 20'şer madde olmak üzere toplam 40 madde üzerinden dil geçerliliği prosedürü izlenmiştir.

1.2. İlk Çeviri

Ölçek maddeleri, orijinal dili olan İngilizceden hedef dil olan Türkçeye araştırmacı tarafından çevrilmiştir. Bu ilk çeviri sırasında hem dilsel hem de kültürel anlamda hedef kitleye uygun ifadeler oluşturulmasına özen gösterilmiştir.

1.3. Mevcut Çeviriyle Karşılaştırma

Yapılan çeviriler, literatürdeki uyarlamalarla karşılaştırılmıştır. Mumcu vd. (2023) tarafından daha önce Türkçeye uyarlanan versiyon incelenmiş ve araştırmacının çevirileri ile bu versiyondaki ifadeler karşılaştırılmıştır. Bu aşama, anlam tutarlılığına katkı sağlamıştır.

1.4. Uzman görüşü alınması ve geri bildirim

İkinci aşamada, çevirilerin geçerliliğini artırmak amacıyla biri İngiliz Dili ve Edebiyatı alanından, diğeri ise sosyal bilimler alanından iki akademisyene başvurulmuştur. Uzmanlar çevirileri; anlamsal karşılık, kültürel uyum ve dilbilgisel yapı bakımından değerlendirmiştir.

Bu çerçevede fazla akademik kanal ifadelerin sadeleştirilmesi, orijinal anlamı koruyacak şekilde bazı sözcük değişimlerinin yapılması, hedef kültürde yanlış ya da belirsiz çağrışım oluşturabilecek kelimelerin düzeltilmesi süreci izlenmiştir.

1. 5. Nihai dil uyumlandırması

Tüm bu süreçlerin neticesinde, ölçeğin Türkçe versiyonu hem anlamsal hem de dilbilgisel yönden gözden geçirilmiş ve ölçülebilirlik, anlaşılabilirlik ve kavramsal uygunluk açısından hedef kitleye uygun hale getirilmiştir. Ölçek maddelerinin nihai çevirileri, EK 1'de yer alan anket formunda paylaşılmıştır.

2. Pilot Uygulama

Dil geçerliliğiyle ilgili düzenlemelerin ardından anket formuna son şekli verilerek 30 kişilik bir öğrenci grubuna pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve dil geçerliliği bakımından maddelerin açıklığı, anlaşılabilirliği ve kültürel olarak uygunluğu kontrol edilmiştir. Pilot uygulamayla maddelerin dil geçerliliğiyle ilgili öğrencilerden geri bildirim alınmış, bir sorun olmadığı tespit edildikten sonra asıl uygulama aşamasına geçilmiştir. Pilot uygulamada toplanan veriler, asıl uygulama aşamasına dahil edilmemiştir.

3. Evren ve Örneklem

Çalışma konusu itibarıyla evren üniversite öğrencileri olarak belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin evren olarak belirlenmesinin birkaç farklı gerekçesi bulunmaktadır. Üniversite öğrencileri, sosyal sermayenin önemli ölçüde şekillendiği genç yetişkinlik dönemini temsil etmektedir. Bu dönemi temsil

eden demografik gruplara yönelik gerçekleştirilecek araştırmalarda güvenilir ölçüm araçlarına ihtiyaç duyulması olasıdır. Ayrıca bu yaş grubunun hem çevrimiçi hem de çevrimdışı sosyal etkileşimlerde bulunma olasılığının diğer demografik gruplara göre daha yüksek olma potansiyeli, ölçek yapısının bu grup üzerinde sınanmasını gerekli kılmaktadır. Çalışma amaçları bakımından gerekli sınamaların gerçekleştirilebilmesi adına daha homojen bir gruba ihtiyaç duyulması ve veri toplama süreçleri açısından söz konusu grubun daha erişilebilir durumda olması da bu gerekçeler arasında sıralanabilir. İfade edilen gerekçeler göz önünde bulundurularak araştırma evreni Erciyes Üniversitesi Öğrencileri olarak belirlenmiş ve olasılıksız örnekleme türlerinden kolayda örnekleme kullanılmıştır. Kolayda örnekleme, araştırmacının herhangi bir özel seçim prosedürü uygulamaksızın halihazırda ulaşabildiği gönüllü kişileri araştırmaya dahil etmesidir (Creswell, 2009). Bu bağlamda, çalışmanın genellemelere ulaşmak gibi bir amacı bulunmadığından, ulaşım kolaylığı dikkate alınarak kolayda örnekleme tercih edilmiştir. Erciyes Üniversitesi öğrencisi 406 kişiyle uygulama gerçekleştirilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 1’de örnekleme ait bazı demografik özellikleri yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklem Gruplarının Demografik Özellikleri

AFA Grubu (n=150)			DFA Grubu (n=256)		
Yaş	Sıklık	Yüzde	Yaş	Sıklık	Yüzde
18-20	41	27,3	18-20	95	37,1
21-23	68	45,3	21-23	116	45,3
24 ve üstü	41	27,3	24 ve üstü	45	17,6
Cinsiyet	Sıklık	Yüzde	Cinsiyet	Sıklık	Yüzde
Erkek	59	39,3	Erkek	115	44,9
Kadın	91	60,7	Kadın	141	55,1
Sınıf	Sıklık	Yüzde	Sınıf	Sıklık	Yüzde
1. sınıf	14	9,3	1. sınıf	81	31,7
2. sınıf	60	40,0	2. sınıf	87	34
3. sınıf	35	23,3	3. sınıf	37	14,4
4. sınıf ve üstü	41	27,3	4. sınıf ve üstü	51	19,9

Örneklemede yer alan üniversite öğrencilerinden araştırmaya katılım sağlayan ilk 150 kişilik grup ile Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. 150 kişilik örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olup olmadığına Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi ve Bartlett’s değerleri incelenerek karar verilmiştir.

Tablo 2. Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için KMO ve Bartlett’s testleri

Çevrimdışı Sosyal Sermaye				Çevrimiçi Sosyal Sermaye			
KMO Ölçümü	Örneklem	Yeterliliği	,902	KMO Ölçümü	Örneklem	Yeterliliği	,901
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kare	Ki-	1640,459	Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kare	Ki-	1561,818

<i>Sd</i>	190	<i>Sd</i>	190
<i>p</i>	,000	<i>p</i>	,000

KMO değeri 0 ila 1 arasında olup, test sonucu 1 değerine ne ölçüde yakınsa örneklemin faktör analizine o kadar uygun olduğu değerlendirilmektedir. Aynı şekilde Barlett Testinin anlamlı çıkması, değişkenler arasında yeterli korelasyon olduğunu ve verinin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir (Field, 2018). Tablo 1 incelendiğinde, KMO değerinin Çevrimdışı Sosyal Sermaye için ,902, Çevrimiçi Sosyal Sermaye için ,901 olduğu görülmektedir. Barlett's Testi sonucuna göre ise her iki ölçek için P değeri 0,05'ten küçüktür (Tablo 1). Söz konusu değerler, örneklemin faktör analizi için yeterli büyüklüğe sahip olduğunu ve veri setinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

4. Normallik Değerlendirmesi

Elde edilen verilerin analizlere uygunluğuna, verinin normallik değerlendirmesi sonrasında karar verilmiştir. Normalliğe karar verilirken en yaygın kullanılan yöntemlerden biri, maddelere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmasıdır. Kimi kaynaklar normallik için maddelerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1,5/+1,5 değerleri arasında olması gerektiğini belirtmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Bazı kaynaklarda ise -2/+2 değerlerine kadar normallik şartının sağlandığı ileri sürülmektedir (George & Mallery, 2010). Bu bağlamda aşağıdaki Tablo 2'de her iki örneklem için ölçek maddelerinin çarpıklık ve basıklık değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. Ölçek maddelerinin çarpıklık ve basıklık değerleri

Çevrimdışı Sosyal Sermaye (n=150)			Çevrimiçi Sosyal Sermaye (n=150)			Çevrimdışı Sosyal Sermaye (n=256)			Çevrimiçi Sosyal Sermaye (n=256)		
<i>Madde No</i>	<i>Çarpıklık</i>	<i>Basıklık</i>	<i>Madde No</i>	<i>Çarpıklık</i>	<i>Basıklık</i>	<i>Madde No</i>	<i>Çarpıklık</i>	<i>Basıklık</i>	<i>Madde No</i>	<i>Çarpıklık</i>	<i>Basıklık</i>
S1	-,747	-,681	S1.1	-,377	-1,103	S1	-1,100	,233	S1.1	-,623	-,825
S2	-1,029	-,029	S2.1	-,613	-,877	S2	-1,154	,402	S2.1	-,608	-,862
S3	-,662	-,934	S3.1	-,318	-1,338	S3	-1,132	,101	S3.1	-,590	-,982
S4	-1,191	,415	S4.1	-,753	-,638	S4	-1,178	,367	S4.1	-,837	-,650
S5	-,420	-1,480	S5.1	,364	-1,441	S5	-,635	-,950	S5.1	-,066	-1,464
S6	,051	-1,146	S6.1	,452	-,914	S6	-,351	-,864	S6.1	,057	-1,096
S7	-1,055	,131	S7.1	-,680	-,715	S7	-,929	-,047	S7.1	-,613	-,740
S8	-,883	-,265	S8.1	-,255	-1,224	S8	-,877	-,371	S8.1	-,447	-1,206
S9	-,709	-,692	S9.1	-,475	-,920	S9	-,996	,210	S9.1	-,408	-,992
S10	-,967	,026	S10.1	-,625	-,532	S10	-,923	,030	S10.1	-,665	-,573
S11	-,913	,143	S11.1	-,960	,236	S11	-,834	-,206	S11.1	-,697	-,548
S12	-1,491	1,663	S12.1	-1,195	,630	S12	-1,132	,658	S12.1	-1,009	,405
S13	-1,341	1,428	S13.1	-1,062	,343	S13	-,977	,133	S13.1	-,796	-,382

Çevrimdışı Sosyal Sermaye (n=150)			Çevrimiçi Sosyal Sermaye (n=150)			Çevrimdışı Sosyal Sermaye (n=256)			Çevrimiçi Sosyal Sermaye (n=256)		
Madde No	Çarpıklık	Basıklık	Madde No	Çarpıklık	Basıklık	Madde No	Çarpıklık	Basıklık	Madde No	Çarpıklık	Basıklık
S14	-1,516	2,029	S14.1	-1,489	1,643	S14	-1,073	,238	S14.1	-,964	-,218
S15	-,791	-,439	S15.1	-,556	-,832	S15	-,813	-,189	S15.1	-,625	-,617
S16	-,436	-,920	S16.1	-,391	-,983	S16	-,603	-,601	S16.1	-,525	-,752
S17	-,914	-,319	S17.1	-,917	-,277	S17	-,738	-,349	S17.1	-,675	-,631
S18	-,568	-,296	S18.1	-,395	-,456	S18	-,404	-,890	S18.1	-,355	-,951
S19	-,873	-,277	S19.1	-,832	-,467	S19	-,734	-,417	S19.1	-,599	-,767
S20	-,752	-,530	S20.1	-,682	-,778	S20	-,649	-,621	S20.1	-,384	-1,049

Buna göre yukarıdaki Tablo 3 içinde ölçek maddelerinin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Her bir maddeye ilişkin basıklık ve çarpıklık değerlerinin belirtilen kabul edilebilir değerler arasında olduğu değerlendirilmiş ve verinin normallik varsayımını karşıladığı kabul edilerek analizler gerçekleştirilmiştir.

5. Güvenilirlik Analizi

Ölçek maddelerinin iç tutarlılığını kontrol etmek amacıyla Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha, bir ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için kullanılmaktadır. 0 ila 1 arasında değer alan Cronbach's Alpha değerinin yüksek olması, ölçek maddelerinin birbirleriyle tutarlı olduğunu gösteren en önemli güvenilirlik ölçütlerindendir. Cronbach's Alpha değerinin yorumu aşağıdaki gibidir (George & Mallery, 2010):

- <.50 = kabul edilemez
- ≥.50 = kötü
- ≥.60 = şüpheli
- ≥.70 = kabul edilemez
- ≥.80 = iyi
- ≥.90 = mükemmel

Bu bağlamda, Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği alt boyutları ve maddelerine ilişkin Cronbach's Alpha değerleri aşağıdaki Tablo 3 ve Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeğinin güvenilirlik analizi (Cronbach's Alpha)

Bağlayıcı Sosyal Sermaye				Köprü Kuran Sosyal Sermaye			
		Cronbach's Alpha				Cronbach's Alpha	
		n=150	n=256			n=150	n=256
Madde No.	Madde	,861	,925	Madde No.	Madde	,910	,918
	Madde Silinirse				Toplam		

	Toplam Korelasyonu		Cronbach's Alpha			Korelasyonu		Cronbach's Alpha	
	n=150	n=256	n=150	n=256		n=150	n=256	n=150	n=256
S.1	,601	,710	,845	,918	S.11	,682	,697	,900	,910
S.2	,715	,797	,836	,913	S.12	,787	,747	,894	,907
S.3	,453	,715	,858	,917	S.13	,658	,700	,902	,909
S.4	,727	,764	,836	,915	S.14	,700	,745	,900	,907
S.5	,511	,632	,855	,923	S.15	,670	,748	,901	,907
S.6	,548	,601	,850	,924	S.16	,648	,682	,902	,911
S.7	,602	,730	,846	,917	S.17	,644	,740	,903	,907
S.8	,682	,749	,839	,916	S.18	,681	,627	,900	,914
S.9	,359	,771	,865	,915	S.19	,721	,668	,898	,911
S.10	,607	,704	,845	,918	S.20	,584	,610	,907	,915

Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeği için ölçek maddelerinin Cronbach's Alpha değerleri incelenmiştir. Bağlayıcı Sosyal Sermaye boyutu için Cronbach's Alpha değeri 150 kişilik AFA uygulanan grupta 0,861 olarak belirlenmiştir. Bu değer 256 kişilik DFA uygulanan grup için ise 0,925 olarak bulunmuştur. Köprü Kuran Sosyal Sermaye boyutu için Cronbach's Alpha değeri 150 kişilik AFA grubu için 0,910, 256 kişilik DFA uygulanan grup için ise 0,918 olarak tespit edilmiştir. Her bir alt boyutla ilişkili maddeler incelendiğinde, herhangi bir maddenin silinmesi Alpha değerini arttırmamaktadır. Söz konusu değerler, ölçeklerin iç tutarlılıklarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin güvenilirlik analizi (Cronbach's Alpha)

Bağlayıcı Sosyal Sermaye					Köprü Kuran Sosyal Sermaye				
Cronbach's Alpha					Cronbach's Alpha				
n=150					n=150				
n=256					n=256				
,861					,905				
,929					,924				
Madde No.	Madde Toplam Korelasyonu		Madde Silinirse Cronbach's Alpha		Madde No.	Madde Toplam Korelasyonu		Madde Silinirse Cronbach's Alpha	
	n=150	n=256	n=150	n=256		n=150	n=256	n=150	n=256
S.1	,637	,752	,843	,921	S.11	,623	,718	,898	,916
S.2	,708	,733	,837	,922	S.12	,740	,805	,891	,912
S.3	,421	,755	,862	,921	S.13	,647	,690	,896	,917
S.4	,688	,731	,839	,922	S.14	,731	,765	,892	,913
S.5	,507	,649	,855	,927	S.15	,685	,792	,894	,912

S.6	,581	,673	,848	,925	S.16	,666	,733	,895	,915
S.7	,656	,739	,841	,922	S.17	,618	,742	,898	,914
S.8	,675	,765	,839	,920	S.18	,658	,606	,896	,922
S.9	,284	,788	,871	,919	S.19	,681	,688	,894	,917
S.10	,611	,675	,846	,925	S.20	,600	,585	,900	,923

Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin güvenilirlik analizi için ölçek maddelerinin Cronbach's Alpha değerleri Tablo 4'te incelenmektedir. Bağlayıcı Sosyal Sermaye boyutu için Cronbach's Alpha değeri AFA uygulanan 150 kişilik öğrenci grubu için 0,861'dir. Aynı değer DFA uygulanan 256 kişilik öğrenci grubu için ise 0,929'dur. Köprü Kuran Sosyal Sermaye boyutu için Cronbach's Alpha değeri AFA grubu için 0,905 olarak, DFA grubu için ise 0,924 olarak gözlemlenmiştir. Alt boyutlarla ilişkili maddeler incelendiğinde, herhangi bir maddenin silinmesi Alpha değerini anlamlı ölçüde yükseltmemektedir. Alpha değerleri, ölçek maddelerinin iç tutarlılıklarının çok yüksek olduğunu göstermektedir.

6. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Ölçek maddelerinin faktör yüklerinin orijinal ölçeğe uyumlu şekilde dağılıp dağılmadığını incelemek amacıyla açıklayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA, bir ölçeğin yapısal geçerliliğini test etmek için kullanılan temel yöntemlerden biridir. Faktör yükleri, bir maddenin hangi faktör altında ne ölçüde temsil edildiğini göstermektedir. Maddelerin alması gereken faktör yükleriyle ilgili pek çok kaynakta benzer aralıkların verildiği söylenebilir. Bu bağlamda faktör yükleriyle ilgili kabul edilebilir aralıklar aşağıdaki gibidir (Hair vd., 2019; Stevens, 2009; Tabachnick & Fidell, 2013):

- <.30 = Zayıf
- ≥.40 = Alt sınırdaki kabul edilebilir
- ≥.50 = Orta düzeyde kabul edilebilir
- ≥.60 = Yüksek
- ≥.70 = Çok yüksek / mükemmel

Ayrıca, Stevens (2009) örneklem büyüklüğü 300 ve üzeri katılımcıdan oluştuğunda 0,30 ve üzerindeki faktör yükü değerlerinin anlamlı olarak kabul edilebileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda aşağıda yer alan Tablo 5, Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçekleri'nin faktör yükleri ve yüklendikleri alt boyutları göstermektedir.

Tablo 6. Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için açıklayıcı faktör analizi*

Çevrimdışı Sosyal Sermaye			Çevrimiçi Sosyal Sermaye		
Madde No.	Bağlayıcı	Köprü Kuran	Madde No.	Bağlayıcı	Köprü Kuran
S.1	,673		S.1.1	,767	
S.2	,806		S.2.1	,744	
S.3	,587		S.3.1	,689	
S.4	,743		S.4.1	,625	
S.5	,550		S.5.1	,560	
S.6	,629		S.6.1	,535	

S.7	,481	S.7.1	,529
S.8	,607	S.8.1	,651
S.9	,468	S.9.1	,373
S.10	,572	S.10.1	,506
S.11	,544	S.11.1	,650
S.12	,777	S.12.1	,771
S.13	,643	S.13.1	,682
S.14	,659	S.14.1	,866
S.15	,851	S.15.1	,752
S.16	,807	S.16.1	,749
S.17	,724	S.17.1	,747
S.18	,773	S.18.1	,744
S.19	,731	S.19.1	,661
S.20	,598	S.20.1	,545

*Faktör Çıkarma Yöntemi: Maximum Likelihood, Döndürme Yöntemi: Promax, 0,35'in altındaki katsayılar tabloda gösterilmemektedir.

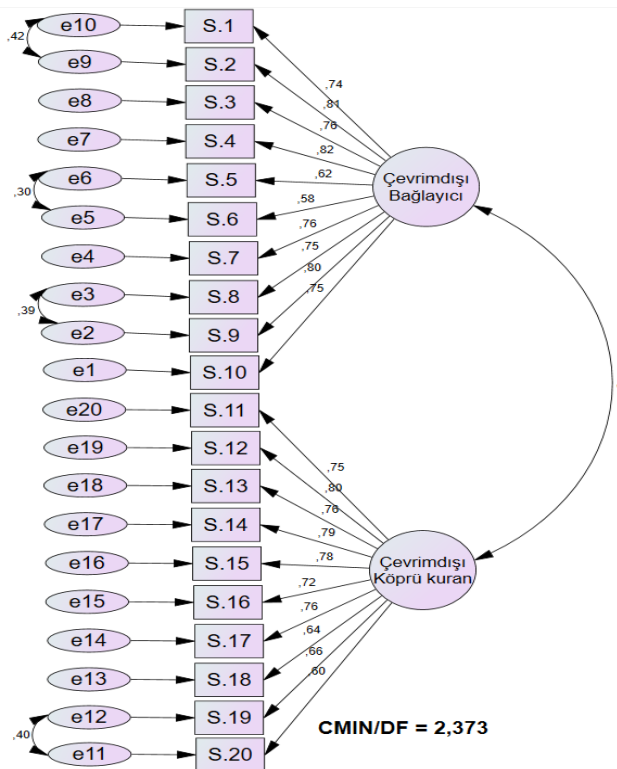
Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi, Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeği için orijinal ölçekte yer alan iki faktörlü yapıya uygun bir faktör yükü dağılımı bulunduğunu göstermektedir. Bağlayıcı ve köprü kuran şeklinde ortaya çıkan iki faktör, toplam varyansın yüzde 47,317'sini açıklamaktadır. Faktörlerin birbirlerine olan korelasyon matrislerine göre pozitif yönlü (0,682) bir ilişki bulunduğu anlaşılmıştır. Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için yapılan faktör analizinde, orijinal ölçekte olduğu gibi bağlayıcı ve köprü kuran faktörlerine maddelerin uyumlu şekilde dağıldığı gözlemlenmiştir. Ortaya çıkan iki faktör, toplam varyansın yüzde 46,719'unu açıklamaktadır. Faktörlerin birbirlerine olan korelasyon matrisleri incelendiğine pozitif yönlü (0,607) bir ilişki bulunduğu anlaşılmıştır.

Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeğinde tüm maddeler orijinal ölçeğe uygun şekilde faktör yüküyle yüklenmiştir. Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinde S.3.1 numaralı madde -0,321 ile, S7.1. numaralı madde ise 0,327 faktör yükü ile köprü kuran alt boyutuna yüklenmiştir. Ancak literatürde maddeler birden fazla faktöre yüklense bile, en yüksek yüklendiği faktör ile diğerleri arasında .10 veya daha büyük bir fark bulunuyorsa, ilgili maddenin en yüksek yüklendiği faktöre atanabileceği kabul görmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Bu bağlamda faktör yüklerinin orijinal ölçeğe uygun şekilde ait oldukları faktörlere daha yüksek yüklenmesi ve söz konusu faktör yükleri arasındaki fark dikkate alınarak, ölçeğin orijinal yapısı korunarak Doğrulamalı Faktör Analizi gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

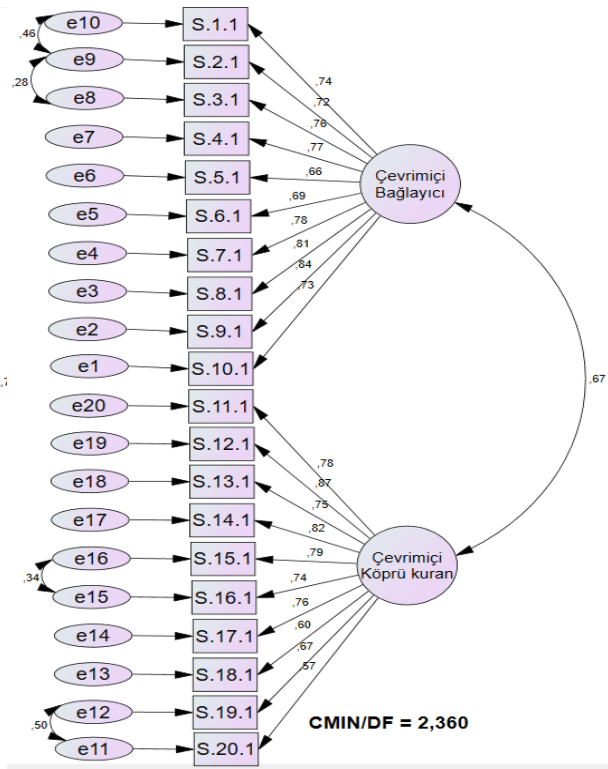
7. Doğrulamalı Faktör Analizi

Her iki ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla 256 üniversite öğrencisinden oluşan ikinci örneklem grubuna Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. DFA, ölçeklerin önceden belirlen faktör yapısının veriyle ne ölçüde uyumlu olduğunu test etmek için kullanılmaktadır (Kline, 2016). DFA gerçekleştirilirken, model uyumunu arttırmak amacıyla, hatalar arasındaki kovaryansların serbest bırakılması şeklinde modifikasyonlar uygulanabilmektedir. Ancak bu değişiklikler uygulanırken, yalnızca uyum iyiliği değerlerini iyileştirmek için değil, kuramsal tutarlılığı da göz

önünde bulundurmak gerekmektedir (Byrne, 2010; Kline, 2016). Modifikasyonların kaç madde arasında yapılabileceğine ilişkin kesin bir rakam bulunmamaktadır. Burada önemli olan kuramsal tutarlılık olmakla birlikte, modifikasyon konusunda aşırıya kaçılmaması gerektiği literatürde değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra yapısal eşitlik modelleriyle ilgili temel kaynaklarda gerçekleştirilen örnek analizlerde, 2 ila 5 modifikasyona kadar uygulanabildiğine rastlanmaktadır (Byrne, 2010; Hair vd., 2019; Schermelleh-Engel vd., 2003). Bu çerçevede, Çevrimdışı Sosyal Sermaye ölçeğinde dört, Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeğinde dört olmak üzere toplam 8 madde için önceden belirlenmiş kuramsal yapıyla tutarlı olduğu değerlendirilen ve aynı alt boyutlar altındaki maddeler olmak kaydıyla yazılım tarafından önerilen hata terimleri arasında modifikasyon gerçekleştirilmiştir. Aşağıda yer alan Şekil 1 ve Şekil 2’de Doğrulamalı Faktör Analizleri için ortaya çıkan yol (path) haritaları ve gerçekleştirilen modifikasyonlar gösterilmektedir.

Şekil 1. Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeği DFA Yol Haritası

Şekil 2. Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği DFA Yol Haritası

Ortaya çıkan yol haritalarında Çevrimdışı Ölçek için dört modifikasyon (S.1. – S.2.; S.5. – S.6; S.8 – S.9; S.19 – S.20), Çevrimiçi Ölçek için dört modifikasyon (S.1.1 – S.2.1; S.2.1 – S.3.1; S.15.1 – S.16.1; S.19.1-S.20.1) gerçekleştirilmiştir. Söz konusu modifikasyonların gerekçeleri aşağıdaki Tablo 7’de açıklanmaktadır.

Tablo 7. Modifikasyon Gerekçeleri

Madde No.	İfadeler	Gerekçe
S.1-S.2 (Çevrimdışı)	Sorunlarımı çözmeye yardımcı olması	Her iki madde de bireyin yakın çevresinden aldığı duygusal ve karar desteğini ölçmektedir. Bu bağlamda sorun çözme ve karar alma gibi süreçler, bireylerin aynı kişiden aldığı destekle

S.1.1–S.2.1 (Çevrimiçi)	güvendiğim birileri var.	ilişkilidir. Bireyin sorunlarını paylaşabileceği ve kararlarını danışabileceği kişi ya da kişilerin aynı olması oldukça olasıdır. Bu bakımdan iki madde için hata kovaryansı eklenmesi, kavramsal ve teorik olarak anlamlı hale gelmektedir. Madde benzerliği açısından da ifadelerin yüksek içerik benzerliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu tür ifadelerin lokal bağımlılık oluşturabildiği düşünüldüğünde hata kovaryansı eklenmesi modelin gerçekliğe daha uygun temsili açısından gereklidir (Kline, 2016).
S.5-S.6 (Çevrimdışı)	Acil olarak 18binTL'ye ihtiyacım olursa yardım isteyebileceğim birini tanıyorum.	İfadeler kişinin sosyal çevresinden somut ve ciddi düzeyde destek alabileceğini varsaymaktadır. Bu destek türü nakdi olabileceği gibi simgesel sermaye biçiminde de cisimleşebilmektedir. Bu bakımdan ifadeler, sosyal çevrenin güvenilirlik, bağlılık ve özveri potansiyelini vurgulamaktadır. Sosyal sermaye literatüründe bu tür ilişkiler yüksek düzeyde karşılıklı güven ve fedakarlık kapasitesi ile tanımlanmaktadır (Bourdieu, 2018; Coleman, 1988). Bireylerin maddi destek alabilmesi ya da birinin onun için itibarını riske atması, yakın bağlar ile açıklanmaktadır. Bu bakımdan ifadelerin hata terimleri arasındaki modifikasyonlar salt istatistiki değil, kuramsal olarak da tutarlıdır.
S.8–S.9 (Çevrimdışı)	Etkileşim kurduğum insanlar, benimle son paralarını paylaşırlar.	Her iki ifade için, bireyin ilişkide olduğu kişilere dair algısı yer almaktadır. “Son parasını paylaşma”, ilişkinin özveri ve güven boyutuna, “önemli bir şey yaptırma”, ilişkinin derinliği ve etkililiği üzerinde durmaktadır. Her iki durumda da bireyin sosyal çevresi ile arasındaki bağ, karşılıklı anlayış ve güven temellidir. Bu nedenle ifadeler aynı sosyal ilişkiler dizgesine dayanmaktadır ve ölçüm hataları arasında anlamsal bir bağ olması olağandır. Bu çerçevede ifadeler benzer içerikler taşıdığı için, faktör dışı ancak içeriksel olarak bağlantılı ortak varyanslar (lokal bağımlılık) söz konusudur.
S.19-S.20 (Çevrimdışı)	İnsanlarla etkileşim kurarak; konuşabileceğim yeni kişilere ulaşırım.	İki ifadenin kavramsal yakınlığı ve bireyin yeni insanlarla tanışma ve sosyal çevresini genişletme eğilimi üzerinde durması modifikasyonu gerekli kılmaktadır. İfadeler içeriksel olarak incelendiğinde sosyal etkileşim isteği, yeni kişilerle etkileşim sıklığı, çevreyi genişletme kapasitesi gibi benzer örüntüleri ele almaktadır. Bireyin mevcut ağına ötesine geçerek farklı bireylerle bağlantı kurma eğilimini yansıtmaktadır. Bu nedenle aynı temel yapıyı yansıtmaları dolayısıyla ortak varyans göstermeleri beklenebilir.
S.19.1-S.20.1 (Çevrimiçi)	Her zaman yeni insanlarla iletişim kurarım.	
S.2.1.–S.3.1. (Çevrimiçi)	Çok önemli kararlar verme konusunda tavsiye	İki ifade arasında kavramsal örtüşme anlamsal benzerlik bulunduğu değerlendirilmektedir. Bu ifadeler güvene dayalı ilişkiler aracılığıyla duygusal destek alabilme, gizli ve hassas

	alabileceğim birileri var.	konuları paylaşabilme, önemli konulardaki kararlarda sosyal dayanak kullanabilme gibi hususları ölçmektedir. Bu bağlamda ifadelerin benzer temaları ele alması, aynı sosyal süreçlere odaklanması ve katılımcı zihninde birbirine yakın şekilde temsil edilmesi olasılığı nedeniyle lokal bağımlılık durumuna işaret etmektedir. Bu nedenle ifadeler arasında faktör dışında ortak varyans oluşması söz konusudur. Yapılan modifikasyon bağlayıcı sosyal sermayenin teorik yapısıyla uyumludur.
	Özel kişisel sorunlarım hakkında konuşurken rahat hissettiğim birileri var.	
S.15.1- S.16.1 (Çevrimiçi)	İnsanlarla etkileşim kurmak; bana kendimi büyük resmin bir parçasıymışım gibi hissettirir.	İfadeler çevrimiçi etkileşimler yoluyla bireyin kimliğini ve sosyal aidiyetini daha büyük bir sosyal bağlamda konumlandırmasına gönderme yapmaktadır. İlk ifade toplumsal bir bütünün parçası olma duygusunu, ikinci ifade küresel bağlantılar ve bağ kurma hissi üzerinde durması bakımından anlamsal ve kavramsal yakınlık arz etmektedir. Anlamsal olarak oldukça benzer olduklarından bu iki ifade arasında hata kovaryansları tanımlanması istatistiksel olarak anlamlı olduğu gibi teorik olarak da desteklemektedir.
	İnsanlarla etkileşim kurmak; bana dünyadaki herkesin birbiriyle bağlantıda olduğunu hatırlatır.	

Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçekleri için yapılan analizler neticesinde, orijinal ölçekte bulunan iki boyutlu yapı doğrulanmıştır. Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeği için maddelerin faktör yükleri 0,58 ile 0,82 arasında değişmektedir. Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için maddelerin faktör yükleri ise 0,57 ile 0,87 arasında değişmektedir.

DFA'da ölçeğin faktör yapısının doğrulanması amacıyla çeşitli uyum indekslerine bakılmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 8, yaygın olarak kullanılan bazı uyum indeksleri için kabul edilebilir uyum değerlerini ve gerçekleştirilen DFA neticesinde Çevrimiçi ve Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeklerinin aldığı uyum iyiliği değerlerini göstermektedir. Gerçekleştirilen DFA çerçevesinde χ^2/sd , RMR, GFI, AGFI, CFI, TLI, RMSEA uyum indeksleri incelenmiştir.

Tablo 8. Ölçeklerin Uyum İndeksleri Değerleri

Uyum İndeksi	Kabul Edilebilir Uyum	Kaynak (Kline, 2016; Schermelleh-Engel vd., 2003)	Çevrimdışı Sosyal Sermaye	Çevrimiçi Sosyal Sermaye
χ^2/sd	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3$	(Tabachnick & Fidell, 2013)	2,373	2,360
RMR	$.05 \leq RMR \leq .10$	(Kline, 2016; Schermelleh-Engel vd., 2003)	,081	,107
GFI	$.90 \leq GFI \leq .95$		,863	,867
AGFI	$.85 \leq AGFI \leq .90$		,825	,831
CFI	$.90 \leq CFI \leq .95$		,932	,936

TLI	$.90 \leq TLI \leq .95$	(Schermele-Engel vd., 2003)	,922	,926
RMSEA	$.05 \leq RMSEA \leq .08$	(Hu & Bentler, 1999; Kline, 2016) (Hu & Bentler, 1999; Kline, 2016) (Hu & Bentler, 1999; Kline, 2016)	,073	,073

Ölçeklerin faktör yapısının doğrulanması için gerçekleştirilen analizlerde uyum iyiliği indeksleri incelenmiştir. Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçekleri için bakılan χ^2/sd , RMR, GFI, AGFI, CFI, TLI ve RMSEA indekslerinin kabul edilebilir uyum değerleri içinde veya söz konusu değerlere çok yakın oldukları gözlenmiştir. Bu nedenle, her iki ölçeğin de adaptasyonu uygulanan örneklem için geçerli ve faktör yapılarının orijinal ölçekle uyumlu olduğu anlaşılmıştır.

DFA sonrasında ortaya çıkan modelin güvenilirlik ve ayırım geçerliliği incelenmiştir. Bu amaçla ölçeklerin alt boyutları için Composite Reliability (CR), Average Variance Extracted (AVE), Maximum Shared Variance (MSV) ve Heterotrait-Monotrait Ratio (HTMT) değerleri hesaplanmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 9 söz konusu değerleri göstermektedir.

Tablo 9. DFA Sonrası Güvenilirlik ve Geçerlilik Değerleri

	Kabul değeri	Alt boyut	Çevrimdışı	Çevrimiçi
AVE	$.50 \leq AVE$	Bağlayıcı	0,552	0,567
		Köprü Kuran	0,532	0,550
CR	$.70 \leq CR$	Bağlayıcı	0,905	0,918
		Köprü Kuran	0,909	0,906
MSV	$MSV \leq AVE$		0,606841	0,450241
HTMT	$HTMT \leq 0.85$		0.749	0.667

CR, ölçüm araçlarının tutarlılığını gösteren ve 0.70 üzerinde çıkması beklenen bir değerdir (Hair vd., 2019). Çevrimdışı Sosyal Sermaye Ölçeğinde Bağlayıcı (0.905) ve Köprü Kuran (0.909) alt boyutları, Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinde ise Bağlayıcı (0.918) ve Köprü Kuran (0.906) alt boyutları, yüksek güvenilirlik düzeyi göstermiştir. Average Variance Extracted (AVE) değerleri bir yapının ilgili maddeleri tarafından açıklanan ortalama varyansı temsil etmekte ve 0.50'den yüksek olması ölçümün yeterli açıklayıcılığa sahip olduğunu göstermektedir (Fornell & Larcker, 1981). Çevrimdışı Ölçek (Bağlayıcı: 0.552, Köprü Kuran: 0.532) ve Çevrimiçi Ölçek (Bağlayıcı: 0.567, Köprü Kuran: 0.550) AVE değerleri, eşik değerin üzerinde çıkmıştır. Bu değerlere göre ölçek maddelerinin sosyal sermayenin bağlayıcı ve köprü kuran biçiminde ele alınan alt boyutlarının ifade ettiği kavramsal yapıyı iyi yansıttığı kabul edilebilir. MSV değeri ise, bir yapının diğer yapılarla paylaştığı maksimum varyansın karesinin alınmasıyla elde edilen değerin AVE ile karşılaştırılması yoluyla ayırım geçerliliğinin incelenmesini sağlamaktadır (Hair vd., 2019). Çevrimiçi Ölçek için MSV (0.450) değeri AVE değerinden düşüktür ve yapılar arasında yeterli bir ayırım geçerliliği bulunduğunu desteklemektedir. Ancak Çevrimdışı Ölçek için MSV (0.607) değerinin AVE'den yüksek olması

nedeniyle boyutlar arasında ayırım geçerliliğiyle ilgili HTMT değerleri incelenmiştir. HTMT'nin ayırım geçerliliğini test etmek için daha güncel ve güçlü bir yöntem olduğu ileri sürülmektedir (Henseler vd., 2015). HTMT değerlerinin kimi kaynaklarda 0.85 kimi kaynaklarda ise 0.90'dan küçük olması ayırım geçerliliğinin yeterli olduğuna işaret etmektedir. Çalışmada elde edilen HTMT değerleri Çevrimdışı Ölçek için 0.749 ve Çevrimiçi Ölçek için 0.667 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, her iki ölçeğin alt boyutları için de güçlü ayırım geçerliliği olduğu değerlendirilmiştir.

Sonuç

Sosyal sermaye, toplumsal yapının çözülmesinde merkezi kavramlardan biri olarak gittikçe artan bir öneme sahiptir. Dijitalleşme süreçleriyle birlikte, kavramın değişen anlamı ve pratikteki kullanımlarını anlamaya yönelik çok sayıda çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çerçevede sosyal sermayenin ölçülmesine yönelik farklı çalışmalar bulunmasına karşın, kavramın dijitalleşmeyle birlikte yeniden ele alınması gerekliliğini yansıtan ölçek çalışmalarının oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, Williams (2006) tarafından geliştirilen ölçekler sosyal sermayeyi hem çevrimiçi hem de çevrimdışı toplumsal bağlamlarda ölçmeye imkan sağlaması bakımından ayrılmaktadır. Bahsedilen önemi nedeniyle söz konusu ölçeklerin adaptasyon çalışmalarının gerçekleştirilmesi, gerçekleştirilecek ilgili araştırmalarda güvenilir bir ölçüm aracının kullanılabilmesi adına önem taşımaktadır. Mumcu vd. (2023) bu önemden hareketle söz konusu ölçeklerden Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin adaptasyon çalışmasını işletme sahipleri ve çalışanlara yönelik gerçekleştirerek Türkçe literatüre katkı sağlamıştır. Bu çalışmada ise orijinal çalışmada yer alan Çevrimdışı Sosyal Sermaye ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeklerinin adaptasyon çalışması birlikte gerçekleştirilmiştir.

Orijinal ölçekte Doğrulayıcı Faktör Analizleriyle ilgili Çevrimdışı Ölçek için $GFI = .90$, $RMSEA = 0.08$ olarak, Çevrimiçi Ölçek için $GFI = .88$, $RMSEA = 0.08$ olarak verilmektedir. Bu çalışmada da ilgili değerler orijinal çalışmaya paralel olarak kabul edilebilir uyum değerlerine oldukça yakın değerler tespit edilmiştir. Mumcu vd. (2023) Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için DFA neticesinde $\chi^2/sd = 3,741$, $CFI = 0,925$, $TLI = 0,913$, $RMSEA = 0,079$ değerlerini bildirmişlerdir. Bu çalışmadaki Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin aldığı uyum iyiliği değerleri, önceki çalışmadaki verilen değerlere paralellik göstermiş ve kabul edilebilir uyum değerleri almıştır. Mevcut çalışmada ortaya çıkan Cronbachs' Alpha değerleri, orijinal ölçekte yer alan değerler (Çevrimdışı Bağlayıcı = .859, Çevrimdışı Köprü Kuran = .848, Çevrimiçi Bağlayıcı = .896, Çevrimiçi Köprü Kuran = .841) ve Mumcu vd. (2023) Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği için gerçekleştirdikleri adaptasyon çalışmasında yer alan değerlerle (Çevrimiçi Bağlayıcı = 0.922, Çevrimiçi Köprü Kuran = 0.916) uyumlu olarak yüksek iç tutarlılığa işaret etmiştir. Ayrıca ölçekler ve alt boyutlarına ilişkin faktör yüklerinin de önceki çalışmalarla benzer aralıklarda değerlere sahip oldukları gözlemlenmektedir. Mumcu vd. (2023) Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeği'nin 20. sorusunun aldığı düşük faktör yüklerine dikkat çekmiştir. Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizlerde de ilgili madde görece düşük faktör yükü almış olmakla birlikte, ölçeklere ilişkin tüm maddeler referans değerler içinde değerlendirilmiş ve ölçeklerin orijinal yapısı korunmuştur. Ölçeklerde yer alan 9. Soru orijinal ölçekte ters ifade olarak yapılandırılmış olmasına karşın, Türkçe adaptasyon çalışması esnasında uzman görüşleri çerçevesinde olumlu cümle yapısına dönüştürülerek kullanılmıştır. Ayrıca orijinal ölçeklerin 5. maddesinde 500\$ olarak belirlenen miktar, çalışmanın uygulandığı dönemdeki güncel döviz kuru üzerinden hesaplanarak 18 bin TL'ye yuvarlanmıştır. Sonraki araştırmalarda bu miktar belirlenirken 10 bin TL ya da 20 bin TL gibi bir miktarın, nesnel birtakım kriterlere göre belirlenerek ilgili maddede kullanılması düşünülebilir. Ölçeklerden yararlanacak diğer araştırmacıların bu hususlara dikkat etmesi önem arz etmektedir.

Diğer taraftan ölçeklerin DFA aşamasından incelen güvenilirlik ve ayırım geçerliliği değerlerine göre, CR ve AVE değerleri her iki ölçekte de yüksektir. Bu durum ölçeklerin güvenilir ve geçerli olduğunu

doğrulamaktadır. MSV kriterine göre Çevrimdışı Ölçek kabul değerlerinin dışında görünse de HTMT değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olması, ayırım geçerliliğinin yeterli olduğunu desteklemektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular, orijinal ölçek çalışması ve daha önce gerçekleştirilen adaptasyon çalışmasındaki bulguları desteklemektedir. Gerçekleştirilen analizlerle, Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeklerinin orijinal yapısıyla üniversite öğrencilerine yönelik uygulamalar için geçerli ve güvenilir olduğu ve ölçek yapısının doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması gerçekleştirilen ölçeklerin iletişim bilimleri, sosyoloji, sosyal psikoloji gibi alanlarda geniş kullanım alanı bulabileceği söylenebilir. Özellikle çevrimiçi ve çevrimdışı sosyal ilişkileri birlikte inceleme ve karşılaştırmalar yapmaya olanak tanınması nedeniyle, dijitalleşme süreçlerinin etkilerine odaklanan başta sosyal medya çalışmaları olmak üzere birçok interdisipliner araştırmada ölçeklerin araştırmacılara yardımcı olması beklenebilir. Ancak bu çalışma çerçevesinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması üniversite öğrencileri örneklemiyle sınırlıdır. Farklı özellikler taşıyan hedef kitlelere ölçeklerin uygulanmasında ortaya çıkabilecek olası geçerlilik ve güvenilirlik sorunlarının dikkate alınması gerekmektedir.

Hakem: Dış, Bağımsız.

Teşekkür:

-

Beyanname:

1. Özgünlük Beyanı:

Bu çalışma özgündür.

2. Yazar Katkıları:

Fikir: AB; **Kavramsallaştırma:** AB; **Literatür Taraması:** AB; **Veri Toplama:** AB; **Veri İşleme:** AB; **Analiz:** AB; **Yazma – orijinal taslak:** AB; **Yazma – inceleme ve düzenleme:** AB.

3. Etik Kurul İzni:

Bu çalışma için etik kurul izni, Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 25.03.2025 tarihli kararı ile alınmıştır.

4. Finansman/Destek:

Bu çalışma, herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

5. Çıkar Çatışması:

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

6. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları:

KAYNAKÇA

Adam, F., & Rončević, B. (2003). Social capital: Recent debates and research trends. *Social Science Information*, 42(2), 155-183. <https://doi.org/10.1177/0539018403042002001>

Adler, P. S., & Kwon, S.-W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *The Academy of*

- Management Review, 27(1), 17. <https://doi.org/10.2307/4134367>
- Akyürek, M. İ. (2021). Sosyal Sermaye Ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 11(2), Article 2. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.872017>
- Ardahan, F., & Ezici, M. (2014). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Sosyal Sermaye Ölçeği adaptasyon çalışması. Sakarya University Journal of Education, 4(3), Article 3. <https://doi.org/10.19126/suje.72020>
- Baker, W. E. (1990). Market networks and corporate behavior. American Journal of Sociology, 96(3), 589-625. <https://doi.org/10.1086/229573>
- Beaton, D. E., Bombardier, C., Guillemin, F., & Ferraz, M. B. (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. Spine, 25(24), 3186-3191. <https://doi.org/10.1097/00007632-200012150-00014>
- Bourdieu, P. (2018). The forms of capital. Routledge, 78-92.
- Byrne, B. M. (2010). Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming, 2nd ed (ss. xix, 396). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Chen, X., Stanton, B., Gong, J., Fang, X., & Li, X. (2009). Personal Social Capital Scale: An instrument for health and behavioral research. Health Education Research, 24(2), 306-317. <https://doi.org/10.1093/her/cyn020>
- Claridge, T. (2018). Functions of social capital – bonding, bridging, linking. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.7993853>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94(1), S95-S120.
- Creswell, J. W. (2009). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (3. ed., [Nachdr.]). SAGE Publ.
- Dolfsma, W., & Dannreuther, C. (2003). Subjects and boundaries: Contesting social capital-based policies. Journal of Economic Issues, 37(2), 405-413. <https://doi.org/10.1080/00213624.2003.11506588>
- Edwards, B., & Foley, M. W. (1997). Social capital and the political economy of our discontent. American Behavioral Scientist, 40(5), 669-678. <https://doi.org/10.1177/0002764297040005012>
- Fandiño, A. M., Marques, C., Menezes, R., & Bentes, S. R. (2015). Organizational Social Capital Scale based on Nahapiet and Ghosal model: Development and validation. Organizational Social Capital Scale Based on Nahapiet and Ghosal Model: Development and Validation, 2, 25-38. <https://doi.org/10.15640/rcbr.v4n2a3>
- Field, A. (2018). Discovering statistics using IBM SPSS statistics (5th edition). SAGE.
- Field, J. (2008). Sosyal sermaye (2. baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. Journal of Marketing Research, 18(1), 39-50. <https://doi.org/10.2307/3151312>
- Forsell, T., Tower, John, & Polman, R. (2022). Development of a scale to measure social capital in recreation and sport clubs. Leisure Sciences, 42(1), 106-122. <https://doi.org/10.1080/01490400.2018.1442268>
- Fukuyama, F. (1995). Trust: The social virtues and the creation of prosperity. Free Press.
- Fukuyama, F. (1997). Social capital: Tanner lecture on human values. Oxford.

- George, D., & Mallery, P. (2010). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update (10. ed). Allyn & Bacon.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). Multivariate data analysis (Eighth edition). Cengage.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 115-135. <https://doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8>
- Hernández-Carrión, C., Camarero-Izquierdo, C., & Gutiérrez-Cillán, J. (2017). Entrepreneurs' social capital and the economic performance of small businesses: The moderating role of competitive intensity and entrepreneurs' experience. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 11(1), 61-89. <https://doi.org/10.1002/sej.1228>
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Huang, L. (2009). Social capital and student achievement in Norwegian secondary schools. *Learning and Individual Differences*, 19(2), 320-325. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2008.11.004>
- Kline, R. B. (2016). Principles and practice of structural equation modeling, 4th ed (ss. xvii, 534). The Guilford Press.
- Kouvonen, A., Kivimäki, M., Vahtera, J., Oksanen, T., Elovainio, M., Cox, T., Virtanen, M., Pentti, J., Cox, S. J., & Wilkinson, R. G. (2006). Psychometric evaluation of a short measure of social capital at work. *BMC Public Health*, 6(1), 251. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-6-251>
- Meek, S., Ryan, M., Lambert, C., & Ogilvie, M. (2019). A multidimensional scale for measuring online brand community social capital (OBCSC). *Journal of Business Research*, 100, 234-244. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.03.036>
- Mumcu, A. Y., Berk, G. A., & Konuk, H. (2023). Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin Türkiye’de uyarlama çalışması. *Öneri Dergisi*, 18(60), Article 60. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.1253137>
- Mumcu, A. Y., Çakarel, T. Y., & Demirbağ, O. (2022). Girişimcinin Sosyal Sermayesi Ölçeği: Bir ölçek uyarlama çalışması. *Journal of Research in Business*, 7(2), Article 2. <https://doi.org/10.54452/jrb.1148869>
- Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *The Academy of Management Review*, 23(2), 242-266. <https://doi.org/10.2307/259373>
- Norikoshi, K., Kobayashi, T., Tabuchi, K., & Oriyama, S. (2020). Development of a relational workplace social capital scale for Japanese nurses. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 25(1), 40. <https://doi.org/10.1186/s12199-020-00879-0>
- Pinto, P. R. (2006). Social capital as a capacity for collective action. İçinde R. Edwards, J. Franklin, & H. Janet (Ed.), *Assessing social capital: Concept, policy, practice*. Cambridge Scholars Press. https://www.academia.edu/2895850/Social_Capital_as_a_Capacity_for_Collective_Action
- Polatcan, M. (2018). Okullarda Sosyal Sermaye Ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), Article 4.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78. <https://doi.org/10.1353/jod.1995.0002>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research*, 8(2), 23-74.

- Stevens, J. P. (2009). Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences, Fifth Edition. Taylor and Francis.
- Şentuna, B., & Çakı, F. (2020). Balıkesir örnekleminde bir ölçek geliştirme çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ). İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9(3), Article 3. <https://doi.org/10.15869/itobiad.726159>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics (6. ed., international ed). Pearson.
- Williams, D. (2006). On and off the 'net: Scales for social capital in an online era. Journal of Computer-Mediated Communication, 11(2), 593-628. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2006.00029.x>
- Woolcock, M. (2001). Microenterprise and social capital: A framework for theory, research, and policy. The Journal of Socio-Economics, 30(2), 193-198. [https://doi.org/10.1016/S1053-5357\(00\)00106-2](https://doi.org/10.1016/S1053-5357(00)00106-2)
- Yeşildal, M., Öztürk, Y. E., & Kahveci, Ş. (2022). Hemşirelikte Sosyal Sermaye Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Sosyal Çalışma Dergisi, 6(1), Article 1.

EK 1. Anket Formu

Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin Üniversite Öğrencilerine Adaptasyon, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması

Sayın katılımcı,

Bu anket formu “Çevrimdışı ve Çevrimiçi Sosyal Sermaye Ölçeğinin Üniversite Öğrencilerine Adaptasyon, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması” kapsamında oluşturulmuştur. Söz konusu ölçeğe vereceğiniz cevapların doğruluğu, çalışma sonuçlarının güvenilirliğini doğrudan etkilemektedir. Paylaştığınız bilgiler tamamen gizli tutulacak ve bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Katılımınız için teşekkürler.

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

Sınıfınız: 1. sınıf ☐ 2.sınıf ☐ 3. sınıf ☐ 4. sınıf ☐

<u>Katılımcıya anket formunun yapısını anlaması için aşağıdaki açıklamaların yapılması gerekmektedir!</u> Aşağıda sosyal ilişkilerinizle ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Söz konusu ifadelerle ilgili size en uygun seçeneği çevrimdışı ve çevrimiçi satırlarına göre ayrı ayrı cevaplayınız. Çevrimdışı ve çevrimiçi ifadelerinin açıklamaları şöyledir: • <u>Çevrimdışı: yüz yüze sürdürdüğünüz toplumsal ilişkileri/etkileşimleri ifade etmektedir.</u> • <u>Çevrimiçi: internet tabanlı iletişim araçları aracılığıyla sürdürdüğünüz ilişkileri/etkileşimleri ifade etmektedir.</u> Kodlamalar ise şöyledir;	Hiç uygun değil	Uygun değil	Kararsızım	Uygun	Çok uygun
--	-----------------	-------------	------------	-------	-----------

	<u>Hiç uygun değil = 1, Uygun değil = 2, Kararsızım = 3, Uygun = 4, Çok uygun = 5</u>					
1.	Sorunlarımı çözmeye yardımcı olması için güvendiğim birileri var.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
2.	Çok önemli kararlar verme konusunda tavsiye alabileceğim birileri var.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
3.	Özel kişisel sorunlarım hakkında konuşurken rahat hissettiğim birileri var.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
4.	Yalnız hissettiğimde konuşabileceğim birileri var.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
5.	Acil olarak 18binTL'ye ihtiyacım olursa yardım isteyebileceğim birini tanıyorum.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
6.	Etkileşimde olduğum insanlar, benim için itibarlarını tehlikeye atabilirler					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
7.	Etkileşim kurduğum insanlar, iş başvurularımda bana referans olurlar.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5

	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
8.	Etkileşim kurduğum insanlar, benimle son paralarını paylaşırlar.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
9.	Etkileşim kurduğum insanları önemli bir şey yapmalarını sağlayacak kadar iyi tanıyorum.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
10.	Etkileşim kurduğum insanlar, bir adaletsizlikle savaşmama yardımcı olurlar					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
11	İnsanlarla etkileşim kurmak; yaşadığım şehrin dışında gerçekleşen olaylara ilgi duymamı sağlar.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
12.	İnsanlarla etkileşim kurmak; yeni şeyler deneme isteği yaratır.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
13.	İnsanlarla etkileşim kurmak; kendimden farklı insanların ne düşündüğü ile ilgilenmemi sağlar.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
14.	İnsanlarla konuşmak, dünyadaki diğer şehirleri merak etmemi sağlar.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5

	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
15.	İnsanlarla etkileşim kurmak; beni daha büyük bir topluluğa ait hissettirir.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
16	İnsanlarla etkileşim kurmak; bana kendimi büyük resmin bir parçasıymışım gibi hissettirir.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
17.	İnsanlarla etkileşim kurmak; bana dünyadaki herkesin birbiriyle bağlantıda olduğunu hatırlatır.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
18.	Toplulukların etkinliklerini desteklemek için zaman harcamaya istekliyim.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
19.	İnsanlarla etkileşim kurarak; konuşabileceğim yeni kişilere ulaşırım.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5
20.	Her zaman yeni insanlarla iletişim kurarım.					
	Çevrimdışı	1	2	3	4	5
	Çevrimiçi	1	2	3	4	5

Anket bitmiştir. Katılımınız için teşekkürler.

